

НИКАМА ТА МАНМАН, НИМЁН ТЕ МАНАҢСМАН

Вәрҗәри сырусем – пирёншён чи пысак тупра вырәнёнче

Эпир, Ксения тата Дарья, йёкөреш, 12 сұлта. Эпир 5 сұлта пулна чухне ватә асанне Валентина Киселева пурнаҗран уйрәлса кайрә. Вәл хәйён ашшә Федор Лаптев фронтран янә икә сыру упранакан чөркеме пөркеленнә аллисеме тирпейлән те асәрханса тытнине лайах асәватпәр. Вёсенчен пёри – ватә асанне ячәпе килнәскер.

Сырусене вуланә чухне унән пичә тәрәх куҗсүлө юхатчә. Эпир вәл мәншён макәрнине ыйтсан, куҗсүлне саппун кетессипе шәлатчә те пире ыталаса хәйён ашшә пирки каласа пама пуҗлатчә. Мән пулна-ха унпа тесе ыйтаттмәр эпир. Ватә асанне вара пәлханнипе каласәвне түрех пуҗлайматчә, кашт тәхтасан хәйён ашшә пирки хәпартлануллаң пәлтеретчә. Федор Лаптев (**сән үкөрчөке**) – Тәван сәршывән Аслә вәрҗине хушһәннә паттәр салтак.

Вәл 1904 сұлта Шупуҗ ял Советне кәрекен Охатяр яләнче суралнә. Вёсен сәмийи тусла та ёҗчен пулна. Федор хутла лайах пәлнә, 7 класс вёреннә. Пултарулла сәмрәк 1922 сұлта сәр ретне тәнә, танк сәрәнче службәра пулна, тепәр икә сұлтан тәван киле таврәннә. Вәл вәхәтра ялсәнче хутла пәлекен сын сайра кәна пулна. Федор Лаптев вёреннә сын пулнаран аһа Шупуҗ ял Советне ертүсине суыланә.

Пирён ватә асатте пур енлә пултарулла сын пулна, хут купас калама аста пулна. Вәл хушһәнмасәр ялта пәр туй та иртмен, халәха уявсенче савантарнә, юрлаттарнә, ташлаттарнә. Паллах, пултарулла та йөркеллә качча хөрсем те асәрхамасәр пулман. 26 сұла ситсен вәл хәйсән яләнчи хөрпе Пелагейәпа сәмье савәрнә. Мәшәр Валентинапа Зинаида хөрсем үстернә. Вёсенчен пёри – пирён ватә асанне Валентина.

1939 сұлта Чәваш Енре налук агенчәсен курсәсене пәрремеш хут йөркеленә пулна. Сәв сұлхи март уйәхәнче Ф. Лаптев сәв курсра вёренсе асталәх пухнә. Сәкәнтан

вёренсе тухнә хыҗсән вәл халәхран налук пуҗтарма тытәннә. Ун чухне чәваш халәхән укса-тенкә пулман, патшаләх вара налука пурпәр түлеттернә. Сынсем укса-тенкә пухакан налук агенчәсене кәмәлласах кайман. Сәвәнпа та усал хушәш тытнә, тавәрас кәмәллә сынсем те тупәннә. Налука сұлта-таләкән кирек хәш вәхәтәнче те пуҗтармалла пулна.

Федор Яковлевич тәрлә яла кайса сүренә пирки тискер чөр чунсенчен те шикленме тивнә. Ун чухне кашкәр таврашә чылай пулна теҗсә. Пәррехинче вәл Малтикас яләнчен таврәннә чухне сұл сүнче выҗә кашкәра асәрханә. Аләра документсем чикнә хура папка кәна пулна, кашкәра куҗран пәхса сыхләх тәлешпе папкана вәл аләра хатәр тытнә. Асәрхануллаң кашкәртан иртсе кайнә, лешә вара сұл сүнче ларса юлнә. Налук агенчә хәранипе чәтре-чәтре киле ситнә. Ватә асанне каланә тәрәх, ун чухне хытә шикленнипе Федор Яковлевичән пусәнче сәв вәхәтра пәтәм пурнаҗ иртсе кайнә.

Ирсәр тәшмана аркатма ватти-вәтти кар тәнә. Федор Яковлевичә Сәнтәр сәр комиссариачә урлә фронта илсе кайнә. Валентина 9 сұлта пулна, Зинаида – 2-ре. Мәшәрне Пелагейәна ытисем пекех питех те йывәр килнә. Кашни кун колхозра ёҗленә, кәссерен фронт валли алсиш-нуски сыхнә. Валентинән та ёҗ нумай пулна, йәмакне пәхнә, амәшне пуләшнә, «Броневики» колхозра тәрәшнә.

Фронтвик мәшәрә патне яла темиҗе хуҗчен те сырнә, анчах пур чухне те адресат патне сырусем ситеймен. Акә мән сырнә вәл 1942 сұлхи сентябрән 20-мешәнчи сырура: «Хамән юратнә мәшәрпа ачасем патне сыратәп. Пәлаки, Валентина, Зина, сирән пата пысак салам яратәп, чирлемесәр лайах пурәнма сәнетәп. Ку манән тәваттәмеш сыру. Эпә сирәнтен хурав илеймерәм. Эпә

хама лайах туятәп. Эпә сылтәм хулпусҗие амантрам та госпитальте 20 кун сиплентәм. Сывалтәм, халә каллех фронтра, мана пехотәна ячәс. Пәрле сәпәсәкансем хушшинче чәвашсем сук. Иван Егоров суранланчә. Унпа пәр госпитальте выртәрмәр, ыратнине чәтаймасәр вилнә. Аһа эпә хам курман.

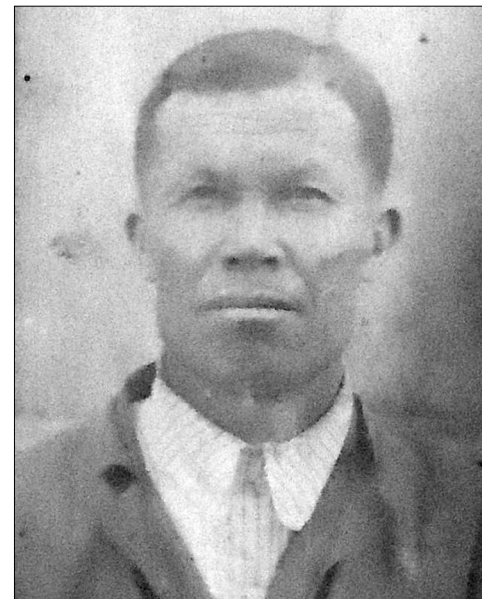
Иртнә сырура посылка пирки асәннәччә. Пәчәк посылка яраймәр-ши? Тархасшән, перчетке, табак, каштах килти сәра, хуҗлатмалли сәсә хурәр. Ман пата сыру сырнә чухне ялти хыпарсене пәлтерме ан манәр, йәлтах сырәр. Тула ситет-и? Колхозра мәнле тухәс? Выльах апачә ситет-и? Пособи парасәсә-и? Налуксене кәсарчәс-и? Салтаксем киле таврәнаҗсә-и? Ну, Пәлаки, ял хыпарәсемпе паллаштар. Валентина шулта мәнле вёренни пирки сыртәр, лайах вёренме тәрәштәр. Зина та вёрентәр. Сире пите курас килет. Сывә пулсан курапәр-ха.

Сәк адреспа сырәр: Действующая армия – 1633. Полевая почта. Часть 52. Лаптеву Федору Яковлевичу».

Конверт сүнче М. Кутузов аслә полководцән сән үкөрчөкә тата Сталин сәмахәсем пур. Конвертан сұлти сылтәмри кетесәнче «Смерть фашистским оккупантам!» тенә. Ун сине пичет лартнә, сырни яләх куранат. Тәпәр пичет сине вара «Просмотрено воинской цензурой. Чебоксары, 57» тенә.

Эпир шултанә тәрәх, пур сыру та адресат патне ситме пултарайман. Енчен те сырура сәпәсу, амани, фронтри хыпарсем пирки сырнә пулсан, ун пеккисем тәванәсем патне ситеймен пулас. Сәр цензури кашни сырава пәхса тухнә. Сәвәнпа та ватә асанне тәваттәмеш сырава кәна илме пултарнә. Ватә асатте вёреннә сын пулна вәт, вәрҗә пирки чылай сырма пултарнә.

Валентина ячәпе килнә сыру иккәмеш, тәрәсрех каласан, юлашки сыру пулна. Аһа 1944 сұлхи июнән 10-мешәнче сырнә. «Ва-

лентина, хөрәм, ку сырава сан пата сыратәп. Пысак салам яратәп. Шулта лайах вёрен, аннүне итле. Тантәшсемпе киләштермелле. Эпә, сан асу, лайах пурәнатәп, сывә. Вилмесен, киле таврәнәп, вилсен вара ку сыру асәнмаләх пултәр. Пока. Аһасу пултәр. Асу».

Сырава вуланә май, аһа пите васкаса сырни куранат. Тен ун чухне вәл пысак пәлтерешлә сәпәсәва кәме хатәрленме васканә пулә. Вәл вара малашне мән пулма пултарасине туйма пултарнә. Сәвәнпа вилем пирки аса илнә.

Сәкән хыҗсән киле нимәнле пәлтерү те килмен. 1945 сұлхи март уйәхәнче Ф. Лаптев хыпарсәр сұхалнине пәлтернә. Килте вара аһа яланах кетнә. Аслә Сәнтәрүччен вәхәт нумай та юлман пулна, шел пулин те, вәл аһа кетсе илеймен.

Эпир Тәван сәршывән Аслә вәрҗин паттәрәсене тав тәватпәр, ватә асаттепе Федор Лаптевпа яланах мәнаҗланатпәр. Ун пек паттәрсем пулман пулсан эпир те пулман пулаттәмәр.

Дарья тата Ксения ИЛЬИНАСЕМ.
Мән Сәнтәр шул.

Шкул хыҗсәнах – вәрҗә

Пирён ентеш Николай Павлов Тәван сәршывән Аслә вәрҗин участникә пулна. Аһа Невель хулишән пынә сәпәсүсенче паттәрләх кәтартнәшән 1944 сұлта Хөрлә Сәлтәр орденәпе наградәланә. Вәл «1941 – 1945 сұлсенче Тәван сәршывән Аслә вәрҗинче Германие сәнтәрнәшән» медале те тивәснә.

Николай Павлович Павлов Тивәшре 1923 сұлхи декабрән 19-мешәнче кун сүти курнә. Вәрҗә пуҗланнә сұл шултан вёренсе тухнә каччәна июнь уйәхәнче түрех сәра асатнә. Аһа Ленинградри артиллерин виҗсәмеш училищине кәсән командирсен курсне вёренме янә. Июль уйәхәнче училищине Ярославль хулине куҗарнә. Курссене вёренсе пәтернә хыҗсән Николай Павлова СУ-152 (самоходная установка) командирә

пулма шәннә. Вәл Калинин тата Прибалтикән иккәмеш фронтчәсенче сәпәснә.

Стрелоксен 161-меш дивизийән 98-меш артиллерии полкә Невель хулишән ирттернә сәпәсура 1943 сұлхи декабрән 18-мешәнче Николай Павлов йывәр аманат (контузи пулна). Госпитальте виҗә уйәх сипленме тивет унән. Сәкән хыҗсән аһа вәхәтләх хәй вёреннә училищине инструкторта ёҗлеме ярасәсә. Каярах, 1944 сұлхи июнән 11-мешәнче, вәл сәпәсура каллех аманат, анчах унчәх пек йывәрах мар.

Гварди старшина 1947 сұлхи мартән 24-мешәнче демобилизацияленә.

Яла таврәннә хыҗсән Николай Павлов Муркаш ёҗтәвкомә сүмәнчи ДОСААФ комитетчән председателәнче вәй хума тытәнәт. Сәк ёҗре вәл 1960 сұлчәх тивленә.

Сәв вун виҗә сұл хушшинче районти кашни шулта стрелоксен кружокәсем ёҗленә. Муркаш МТСә (РТС хыҗсән) сүмәнче авто-, мотокружоксем ёҗленә, шултан вёренсе тухнә сәмрәксене ДОСААФ урлә парашют кружокәсене, аэрокружоксене явәҗтарнә.

1960 сұлтанпа Николай Павлов Сәнә Шулашкар хулинчи хими заводне тунә сәрте бетонщиксен бригадирәнче ёҗлеме тытәнәт. 1962 сұлтан вәл сәрламалли хушәсен цехән мастерәнче вәй хума пуҗлат. Тивәсәл канәва пирён ентеш 1983 сұлта тухнә. 1995 сұлхи майән 21-мешәнче пурнаҗран уйрәлнә.

Л. КРАСНОВ.

Вёсем пурәнаҗсә, мәншён тесен вёсене асәваҗсә

Тәван сәршывән Аслә вәрҗине Юнкә ял тәрәхәнчи ялсәнчен 700 ытла сын тухса кайнә, 390 ытла сын вәрҗә хирәнче пуҗ хунә. Сәкәна Юнкә ял тәрәхән администрацийәнчи ёҗ хуҗсәм сирәплетесәсә.

Пус хунисем:

Юнкә ял – 124 сын, Елкино – 33 сын, Канаш выҗсәллки – 4 сын, Кәпас – 110 сын, Пәрремеш Май выҗсәллки – 30 сын, Сәрмаҗсәсси – 48 сын, Юнкәпуҗ – 45 сын.

Киле таврәннисем:

Юнкә ял – 117 сын, Елкино – 2 сын, Канаш выҗсәллки – 16 сын, Коминтерн выҗсәллки – 7 сын, Кәпас – 39 сын, Пәрремеш Май выҗсәллки – 19 сын, Сәрмаҗсәсси – 39 сын, Юнкәпуҗ – 61 сын.

Киле таврәннисем Аслә Сәнтәрү кунәнче кашни сұлах пәрле пухәннә. Эсир куракан сән үкөрчөкә Сәнтәрү тунәранпа 30 сұл ситнине халалланә уявра тунә, 1975 сұлта. Мән чухлә ветеран! Сән үкөрчөкә уява пухәннисем пурте кәрейменни те куранат. Сәв ветерансем ёнтә сәнтәрәве сывхартнә, хыҗсәнхи сұлсенче халәх хуҗсәлхне ура сине тәратма вәй хунә. Вёсене паян пурне те асра тытәсәсә, манмасәсә, сұлсеренех майән 9-мешәнче чәррисемпе пәрле «Виләмсәр полка» тәратасәсә.

Паянхи кун вара Юнкә ял тәрәхәнче пурәнакансем Тәван сәршывән Аслә вәрҗин пәрвәранә кәна курсра каласма пултарасәсә. Вәл – 97 сұлти Георгий Никифорович Илугин.

Проект Чәваш Республикн Цифра аталанәёе информаци политикин тата массәллә коммуникацион министрствин пулашнине пурнаҗланат.